

עבד כי ימלוך

שימוש מושכל בטלפון הנייד

נערך על ידי

יוסף הכהן ג'קובס

תמוז תשע"ח

בכל ענייני החוברת
ניתן לפנות למשפחת ג'קובס
02-5712292
דוא"ל: w026447196@gmail.com

©
כל הזכויות שמורות

תוכן הענינים

5 הקדמה

7 **פרק ראשון - השפעה על יחסי אנוש**

'דרך ארץ' בשיחות שבין אנשים
הרס החוויה המשפחתית
ההשפעה על הקשרים המשפחתיים
הרס חינוכי
טשטוש הגבולות בין רשות היחיד לרשות הרבים

13..... **פרק שני - השפעה על עבודת ד'**

תפילה
שמע קולנו
וממדבר מתנה
'היסח הדעת' תמידי
עזר כנגדו
לגיונו של מלך
'יושבי קרנות' בתוככי בית המדרש
שינוי צורת בתי כנסיות ובתי מדרשות
תורה מגנא ומצלא

21..... **פרק שלישי - ההשפעה על צורת האדם והתפתחותו התקינה**

מהלך בדרך יחידי
מידת הסבלנות
חוסר סדר והפסד ראיית הנולד
פיתוח מידת האחריות
הסתפקות במועט
איבוד הבושה
פיזור הנפש
שריפת זמן

28..... **חלק רביעי - פתרונות**

א. הגבלת מקום
ב. הגבלת זמן
ג. הגבלת שיחות
שימת לב לשאלות המתעוררות

הקדמה

"טבילה במקוה אינה מצוה, אולם ההשפעה שיש לה על כלל המצוות - אין דומה לה". כמדומה שניתן להמליץ אימרה חסידית זו גם על הנושא שלפנינו: השימוש במכשיר הטלפון הנייד אינו עבירה, אולם התלות בו משפיעה באופן מהותי על כלל פעולות האדם.

טבעי הדבר שכלי הנמצא עם האדם כמעט בכל שעות היממה, נוגע ומשפיע בכל תחום מחייו. השפעה זו ניכרת בתחומים רבים: בעבודת ד' של האדם, ביחסיו עם זולתו ובהתפתחותו התקינה.

אין כוונתנו בחיבור זה לשלול את השימוש בטלפון הנייד. כל רצוננו הוא ללמוד ולהשכיל להשתמש בו באופן המועיל, ולצמצם ככל האפשר את השפעתו השלילית. משום כך, לא ניתן לעסוק בהשפעות השליליות של הטלפון הנייד מבלי להכיר קודם את המעלות והיתרונות שבו. פעמים רבות הזמינות במקרים נצרכים הינה פתרון מצוין המונע בזבז זמן, טירחה ועגמת נפש. לעיתים שיחת טלפון אחת יכולה לחסוך זמן רב של נסיונות לאיתור אדם שנצרך לנו מאוד. התייעצויות רפואיות, הזמנת עזרה במצבי מצוקה, תיאום פגישות, ניצול זמני המתנה ונסיעות, ואפילו לימוד עם חברותא שנמצא בריחוק מקום, הם רק חלק קטן מהמצבים הרבים בהם הטלפון הנייד ממלא את יעודו על הצד הטוב ביותר. כמו כן, הוא מאפשר לנו לסיים דברים במהירות ולהמשיך להשקיע את זמננו בדברים החשובים לנו באמת. זו הסיבה שמכשיר זה מצטייר בעינינו כדבר חיובי והכרחי, והיחס אליו הוא בהתאם. כך אנו נקשרים אליו ואפילו מפתחים בו תלות, עד שמגיע שלב בו האדם מרגיש שהמכשיר הנייד הוא כבר חלק ממנו.

אולי ניתן להגדיר מציאות זאת: 'אליה וקוצים בה'. התופעות השליליות הנגררות כתוצאה מההתקשרות לטלפון הנייד אינן מורגשות בהתחלה, אלא הן מחלחלות אט אט ומשתלטות על חיינו. המכשיר הקטן הופך לבלתי נפרד מאיתנו כמעט בכל שעות היממה ומשפיע על מעשינו והנהגותינו. אנו נקשרים אליו עד כדי כך, שבמקרה ושכחנו אותו או שהוא אבד מאיתנו אנו מאבדים יחד איתנו את הבטחון העצמי - ולעתים אף מרגישים מעין תחושות

של חוסר אוויר ומחנק. במקרים רבים מכשיר זה מקהה את רגשותינו, עד שמעשים אשר בעבר נראו בעינינו כחסרי נימוס וכאינם מתאימים להנהגותינו, לפתע הופכים להיות ראויים ומקובלים. אך דא עקא, שכאשר מגיע השלב בו האדם מרגיש שהמכשיר הפך לחלק בלתי נפרד ממנו, כבר קשה לו להבחין בתוצאות הבעייתיות הנלוות אליו.

מטרתנו בחיבור זה להביא למודעות את ההשלכות המרובות והמגוונות שיש לטלפון הנייד על חיינו, הן בדברים שבין אדם לחבירו והן בדברים שבין אדם למקום.

כאמור, ישנו קושי בסיסי לעסוק בכך השלילי של הטלפון הנייד [הכשר כמובן], משום שמכשיר זה בפני עצמו אינו דבר בעייתית. אך מאידך, עלינו להיות ערים ולתת תשומת לב לתופעות השליליות הרבות שהוא מעורר ויוצר.

כאשר יידע האדם את התוצאות האורבות לו מההתמכרות למכשיר הנייד, הוא כבר יגיע לחלק נכבד מהפתרון. בנוסף לכך נציע פתרונות שיסייעו בידינו להתמודד עם תופעות אלו, מבלי לוותר על השימושים החיוביים והמועילים שבמכשיר זה.

כאן המקום להודות באופן מיוחד לידידנו היקר שליט"א, מרבני ביהמ"ד פרידמן בישיבת מיר, שהשכיל להוריד את הרעיונות לעולם המעשה בצורה נפלאה ואף הוסיף נופך רב משלו. התמסרותו לנושא זה נבעה מתוך כאב אמיתי על התופעות השליליות הנובעות מהשימוש במכשירים הניידים. יהי רצון שזכות הרבים תעמוד לו להצליח בעבודת ה' ולרוות רוב נחת מכל צאצאיו.

תפילתנו, שלאחר לימוד המעלות והחסרונות יידע הקורא לנווט את שימושו בנייד באופן מושכל.

פרק ראשון

השפעה על יחסי אנוש

תחילה נעמוד על ההשפעה הגדולה שיש לטלפון הנייד על ההנהגה הכללית שבין אדם לחבירו.

'דרך ארץ' בשיחות שבין אנשים

הנקודה שלפנינו היא מהבולטות והבעייתיות בנושא בו אנו עוסקים. ניזכר בעבר הלא-רחוק, בו היה ברור שבזמן שאנו מדברים עם מישהו - אנו מתפנים מכל העניינים האחרים ומתרכזים רק בו! האם אכן זהו המצב גם היום?

התשובה המצערת ברורה מאליה...

נתבונן: מה היינו חושבים על שני ידידים העומדים ומשוחחים בענין חשוב, ותוך כדי שיחה היה אחד מהם פותח ספר ומעיין בו או מעלעל בעלון שכונתי. וכי לא היינו מתפלאים ומשתוממים?! ומה היתה דעתנו על אדם שתוך כדי שיחה חשובה עם שכן, וללא כל הודעה פונה הוא אל אדם אחר העובר ברחוב ושוקע איתו בשיחה מהנה. וכי אין הוא מזלזל בפומבי בחבירו ומרמז לו: "אין לי ענין בשיחה עמך?" הרי אלו מעשים שבכל יום ובכל שעה! האם לא ראינו **ממש היום** אי-מי שתוך כדי שיחה עם חבירו עונה לשיחה טלפונית ושוקע בה ללא כל הודעה? וכי אין הוא משדר לחבירו "אי אפשרי בך"?

לעיתים התופעה ממש מקוממת! מתכנסים כמה אנשים לדון בענין חשוב - בין אם מדובר בענין של צדקה או באסיפת דיירים, וחלק מהמשתתפים מתעסקים בניידים שלהם, כביכול ההתכנסות המשותפת אינה מחייבת אותם דבר! האם אין כאן זלזול פומבי ביתר המשתתפים? האם כבוד מינימלי ו'דרך ארץ' במובן הפשוט ביותר שלהם, אינם מחייבים הקדשת תשומת לב לענין שלשמו התכנסו? [אגב, מקובל היום באסיפות צוות של חברות, מפעלים וכדו' שלפני הפגישה אוספים מכולם את הטלפונים הניידים].

כמה מפריע לנו אם רופא או מוכר בחנות עסוק עם המחשב או עם חוברת עסקית כל שהיא, ושומע אותנו בחצי אוזן ובשליש עין. אנו נפגעים מחוסר היחס כלפינו.

יש לתת את הדעת על תופעת השימוש בטלפון תוך כדי שמיעת שיעורים ודרשות [בפרט מפי תלמידי חכמים]. נתבונן: האם היינו מעלים על דעתנו תוך כדי שיחה או דרשה לגשת מהכא להתם ולנהל שיחה עם אנשים על דברים של מה בכך? פשוט לכל דרדקי שיש בזה זלזול מופגן באיש המדבר! וכי מענה לטלפון תוך כדי דרשה, ואפילו הוצאת/הכנסת המכשיר כדי לראות מי חיפש אותנו בעשר הדקות האחרונות, לעיני הדרשן ושאר המסובים איננה אותו זלזול?

דומה כי אבד כל רגש של כבוד למי שמדברים עימו או שומעים את דבריו!

מה נאמר ומה נדבר על הנעשה בהלוויות! לעיתים, תוך כדי קינת המספיד ובכי האבלים, יש מהנוכחים שמנהלים שיחות על דא ועל הא! האם אין בכך חוסר רגישות נורא, כאשר המעמד נועד לחוש בצער האבלים ולשאת בעולם?

אנו מרבים להשתתף בשמחות של מכרים ובני משפחה. אך למרבה הצער נראה כי ההשתתפות הינה על ידי נוכחות בשמחה בלבד, ואילו השתתפות אמיתית שפירושה לחוש את שמחת הזולת הפכה להיות נדירה למדי. גם במקרה זה הטלפון הסלולרי מהווה גורם משמעותי למציאות העגומה. בעבר הלא-רחוק היו עיני הכל נשואות אל מעמד החופה ואל שמחת בני המשפחה. כיום דומה כי אין הם מעניינים איש! כל אחד עסוק בנייד שלו. כאן הבן שואל: האם אין בזה זלזול ופגיעה במחותנים? האם הנהגה זו לא שוחקת את ההרגשה הטבעית של השתתפות בשמחתו של הזולת?

הרס החוויה המשפחתית

ניתן לומר שהטלפון הנייד הרס חלק גדול מהחוויה המשפחתית! ודאי הזדעזעתם מהמילים החריפות. הואילו נא לקרוא את השורות הבאות:

סיפרה אם בישראל: בילדותי, כאשר אמא שלי שבה הביתה מן העבודה, היינו כל הילדים קמים בריצה איש איש ממקומו ובאים לקראתה. כמה אהבה והתרגשות היו בפגישה הזאת! כך היה גם בביתי עם ילדיי הגדולים לפני כעשור. אך היום, כשאני חוזרת לביתי אני נתקלת בסוג של אדישות. התבוננתי רבות מה קרה, ואחרי מעט מחשבה דומני כי 'עליתי' על פשר הדבר: אמי הגיעה הביתה אחרי יום שלם שלא ראינו ולא שמענו ממנה דבר. בשלב זה כבר התעוררו געגועינו אליה וציפינו לה בכליון עיניים, ואילו אני מאז שיצאתי ועד שחזרתי כבר שוחחתי בטלפון עם ילדיי כמה וכמה פעמים. וכי פלא שהילדים כבר לא כל כך מחכים לי?!

כן. גם היא יודעת כמונו שפעמים רבות סייע הטלפון בידה לסדר דברים מרחוק, אולם היא זכתה להתעורר ולהתבונן על המחיר שהיא 'משלמת' עבור התועלת הזאת.

עלינו כהורים לשים לב! לא רק אנחנו 'משלמים' מחיר על התועלת שבטלפון הנייד, לעתים גם ילדינו משלמים על כך. מצוי הדבר מאוד שהורה יוצא עם ילדו ל'סידורים' שונים. בזמן זה ההורה וילדו נמצאים ללא שאר בני המשפחה ו'מטיילים' לבדם. זהו 'זמן איכות', שערכו ותרומתו לקשר בין ההורה לילדו לא יסולא בפז. זהו הזמן בו מתנהלות 'שיחות נפש' בהן הילד מרגיש משוחרר ופתוח לדבר עם ההורה בנחת על כל אשר בליבו, מבלי שאף אחד מבני המשפחה מתחרה איתו על תשומת הלב של ההורה. אולם, למרבה הצער והכאב, פעמים רבות אנו נתקלים בהורה ההולך עם ילדו, אך לאורך כל הדרך הוא שקוע בשיחת טלפון. אין לתאר את גודל ההחמצה, הן כלפי הילד והן כלפי ההורה. בהתנהלות זו הנעשית בדרך כלל מחוסר שימת לב, ההורה מאבד מדעתו את הכלי החשוב ביותר ביצירת קשר בריא ופתוח עם ילדו.

נעבור לתחום אחר במשפחה. ניתן לקבוע ללא כל ספק, שברבים מהבתים הספיקו בני הזוג לשוחח זה עם זה עשר פעמים (!) מאז שיצאו כל אחד בבוקר לדרך ועד ששבו ונפגשו בצהריים. האם נשארה איזו ציפייה להיפגש שוב בצהריים? האם לא איבדנו בשתי ידינו את החביבות וההתרגשות שהיו אמורים להיות מנת חלקנו מדי יום ביומו? האם אין כאן בחינה מובהקת של 'רגיל וקץ בה' אשר אותה באה התורה להפקיע מן הבית היהודי?

[פלוני שחשב שאנו מגזימים בנקודה זו, נתבקש להוציא את מכשיר הטלפון שלו ולבדוק כמה פעמים הוא התקשר אל ביתו ביממה האחרונה. התוצאה היתה למעלה מ-30 פעמים! כשהזמן הכולל של השיחות עלה על שעה וחצי! ביקשנו ממנו לשבת עם עצמו ולנסות לשחזר כמה מן השיחות היו נצרכות או הביאו למפרע תועלת כל שהיא, אפילו קלה. הוא שב לאחר כמה שעות כשהוא המום וכואב. פחות משליש מהשיחות הביאו תועלת כל שהיא, ואילו כל השאר היו חסרות כל תועלת במקרה הטוב ומזיקות במקרה הגרוע].

לא רק על איבוד החביבות שבפגישה מחודשת אנו מדברים. גם רמת הקשר והשותפות בחוויות ניזוקה. טבען של חוויות שהן זקוקות לזמן כדי לעבד אותן. פעמים רבות טוב לנו 'להתבשל' בהן מעט לפני שאנו חולקים אותן עם אחרים. על פי רוב, ההמתנה הזו עושה רק טוב, לאחריה נקבל מהשיתוף את התועלת המקסימלית. אולם בימינו כל חוויה נחלקת מיד עם בן הזוג, ללא כל עיבוד והתבוננות.

כמה חריפה, אך משקפת את המציאות המצערת, אימרתו של אחד מראשי הישיבות שליט"א: כי כיום לפעמים אשה שבעלה אינו מחזיק טלפון זמין 24 שעות ביממה, ניתן לקוראה עגונה...

המציאות מוכיחה ללא כל ספק: בני זוג שרוצים לפתח ולבנות את הקשר ביניהם, צריכים לקחת בחשבון את ההשפעה השלילית שיש לטלפון הנייד על היחס ביניהם!

ההשפעה על הקשרים המשפחתיים

נוסיף כמה מילים על המשפחה המורחבת: סח אדם חשוב שהשתתף לאחרונה בשמחת חתונה. ליד שולחן אחד התיישבו כמה בני משפחה, אך איש לא דיבר עם רעהו! כל אחד היה עסוק בטלפון, לשלוח הודעות, לדבר וכו'. במשך השמחה הוא נאלץ 'להפריע' כמה פעמים לאלו שישבו לידו ולהחליף איתם מילה, משום שהוא לא הגיע עם שום ציוד להעסיק את עצמו...

בחוגים שלנו בעיה זאת איננה כה חמורה, אולם גם אנחנו לקויים בתופעה זו. אם אתה מפקפק בכך, אנו מציעים לך בחתונה הקרובה

שבה אתה משתתף לפקוח עיניים על יושבי השולחנות... אנו צופים שתהינה לך הפתעות.

הרס חינוכי

לצערינו התופעה הבאה רווחת עד מאד: אבא מגיע עם בנו ללמוד בבית המדרש. הם מתיישבים ללמוד עם כל החשק והיופי של 'ושננתם לבניך'. לפתע מצלצל הפלאפון של האב, הוא עונה לשיחה ומדבר מספר דקות ולאחר מכן ממשיך ללמוד עם בנו. נתבונן מה שידר לבנו? האם אין כאן מסר שאמנם הלימוד חשוב, אבל יש דבר חשוב ממנו?!

טשטוש הגבולות בין רשות היחיד לרשות הרבים

אין זו גוזמא לומר, כי בשל הטלפון הנייד טשטשו לחלוטין הגבולות שבין רשות הרבים לרשות היחיד. שיחות שהתנהלו בעבר בין ארבעה כתלים ושני זוגות אוזניים, נעשו נחלת הכלל. כל אחד יכול לעשות חשבון עם עצמו, כמה פעמים הגיעה לאזניו שיחה שלא היה אמור לשומעה ובין היתר כללה נושאים אישיים ופרטיים.

האם כולנו אמורים לדעת מה קרה בכיתת בנו של פלוני או בישיבתו של אלמוני? האם הדברים שאמרה או לא אמרה השכנה אמורים להגיע גם לאוזננו? האם הויכוח המכוער בין שני השכנים/הגבאים/ השותפים הוא עסק של כולנו?

הדברים שהזכרנו הם כאלו שמטבעם הצינעה יפה להם [ולעיתים שמיעתם אף כרוכה באיסור]. אולם לא רק בהם אנו עוסקים, אנו מדברים גם ובעיקר על זוטות של יום יום. דומה כי אבדה כל עדינות ובטלה כל פרטיות. מדוע השאלה איזה עוגות קנה פלוני לביתו, או איזה רוטב היה במנת הפתיחה באירוע בו השתתף הנוסע הנכבד שלימינו, אמורים להיות נחלת כולנו? מדוע שיחות פרטיות בטון אישי/נרגז/מתחנן - לפי המצב בביתו של המדבר, אמור להיות מעתה ענין של כולם? האם אבד כל רגש של פרטיות? [יש לציין, שבעיה זו חמורה פי כמה ביחס לנשים שמדברות במכסיר זה במקומות ציבוריים - שהרי חובת הצניעות מוטלת עליהן במיוחד].

האם מישהו מכל אלו המנהלים את ביתם מספסל האוטובוס, חשב פעם שהיושבים לצידו אינם אמורים **ואינם רוצים** להיות חלק מד' האמות של ביתו?

לאניני הטעם נוסיף נקודה. מלבד החיסרון והפחיתות מהוצאת רשות היחיד אל רשות הרבים, קיים המושג "זכויות המרחב הציבורי". השימוש ברשות הרבים אמור להיות באופן שכל אחד מכבד את הימצאו של השני ולא עושה בו ככל העולה על רוחו! אין מדובר בנימוסים מקובלים גרידא, הרי חלק גדול מהחייבים והפטורים של פרק 'כיצד הרגל' ו'המניח' בנויים על הנחה בסיסית זו! נחשוב רגע: האם אוטובוס ציבורי מיועד בהכרח לשיחות קולניות ולצלצולים צורמים? האם חדר המתנה לרופא אמור להיות מקום שאין בו אפילו רגע אחד של שקט ושלווה?

ומה נאמר כשהדבר נעשה ברשות היחיד של הזולת? סיפרו כמה וכמה בעלי מכוניות שהעלו נוסעים אל רכבם, והללו המשיכו את שיחותיהם ברכב כעושים בתוך שלהם! וכי זכותו של הלה לכבוש את רשות היחיד של מיטיבו?

שיחה טלפונית מעצם טבעה מתנהלת בקול גדול. בעידן האוזניות - בו אדם לא מודע לרמת הקול בה הוא משתמש - מציאות זו בולטת ביותר. עובדות אלו מחריפות שבעתיים את כל האמור לעיל - על כל רבדיו.

אם נשאל, וכי יש 'עבירה' במציאות המתוארת לעיל? יתכן שעל פי רוב לא. אולם אם נתבונן האם יש בה הרס של צניעות, פרטיות, ורמה נאותה? בוודאי שכן! האם בנוסף לכך יש בה חוסר התחשבות יומיומית בזולת? קרוב לוודאי שכן!

נגענו בקצה המזלג בכמה נקודות למחשבה על היחסים שבין אדם לחבירו, אשר הושפעו מאוד מהשימוש המתמיד במכשיר הנייד שמלווה אותנו לכל מקום.

פרק שני השפעה על עבודת ד'

בפרק זה נקדיש דברים כדי לעמוד על הנזק הרוחני שנגרם בעטיו של מכשיר זה לשקיעות בתורה ולצורת התפילה שלנו. כמו כן נתבונן בחילול הגדול בצורתם של בתי כנסיות ובתי מדרשות כתוצאה ממנו.

תפילה

ידוע כי עיקר גדול בתפילה, להשתדל בשעה שמתפללים להיות מנותקים מהעולם ומטרדותיו, ולהרגיש 'כעומד לפני המלך'. אין זה 'הידור' או 'מדרגה' בתפילה, אלא הבסיס לצורתה של התפילה. איננו מדברים על דרגה של 'כאילו עומד בשמים', אלא על נסיון לייחד את הלב אל הבורא ית', שלכל הפחות בשעת התפילה נכיר שהקב"ה הוא מרכז חיינו והווייתנו.

ההלכה היא (או"ח צו, א ומ"ב שם) שבעת התפילה אסור למתפלל לאחוז בידו תפילין, סכין וכדו', שכיון שחושש לנפילת החפץ - נטרד מלכוון. ולא רק בשעת אמירת שמונה עשרה הדין כן, אלא אף בברכות ק"ש, פסוקי דזמרה - ואפילו בשעה שאומר 'יקום פורקן' לא יחזיק בידו שום דבר. מוכח מכך, שעצם הטרדה 'שמא יפול' - אפילו אם לבסוף לא קרה דבר, מונעת את הכוונה בתפילה.

מכאן זועקת התמיהה: האם החזקת פלאפון בכיס באופן שאנו 'זמינים' לכל שיחה, אינה טורדת את הכוונה לפחות כמו חשש שמא יפול חפץ מידו? האם נשארת איזו פינה של ייחוד הלב אצל אדם הניגש לתפילה בעודו מחובר ופתוח לכל העולם?!

השאלה העומדת לפנינו אינה רק האם אנו עוברים בכך על הלכה מהלכות תפילה, אלא האם אין בכך ביטול של צורת התפילה?

נשאל את עצמינו: לשם מה באנו לבית הכנסת, האם לדבר עם הקב"ה, להודות על חסדיו ולבקש ממנו את צרכינו, או שמא כדי להמשיך ולהיות מחוברים לאנשים ה'צריכים' אותנו בחוץ? וכי מה שונה אדם הזמין לכל מתקשר, ממי שמקיים 'קבלת קהל' תוך כדי תפילתו?!

האם לבוא לדבר עם הקב"ה בעוד אנו נשארים קשורים לכל העניינים מבחוץ, איננו זלזול נורא כלפי שמיא? הרי יש בכך כביכול אמירה להקב"ה: "אמנם הואלנו לבוא לדבר איתך, אך רק בתנאי שנוכל להישאר זמינים לפלוני או אלמוני שבחוץ...". במחילה על הביטוי החרף, אך לעיתים ההרגשה היא שאנו מעבירים את הקב"ה ל"שיחה ממתינה"!

שמע קולנו

עלינו להדגיש: ירידת קרנה של תפילה היא רעה חולה שמתפשטת גם ללא קשר לטלפון הסלולרי. חז"ל הקדושים מנו את התפילה כאחד מן הדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם (ברכות ו: וברש"י), והוא מארבעת הדברים הצריכים חיזוק תמיד (שם לב:).

איננו עוסקים באלו שערכה של תפילה זול בעיניהם, אלא במי שמתדל לקבוע מקום לתפילתו ולייחד לה את הזמן הראוי. לעולם לא תמצאו אותו עומד במקום שיגרום לו להסחת הדעת בתפילתו או בצורה שתשדר זלזול כלפי שמיא. אך לעומת זאת, למרבה הפלא, נוכל לראות אותו מתפלל בעוד הטלפון דלוק בכיסו. מה ההבדל? מדוע מבין הוא שתפילה במקום בו הוא עלול לשמוע קטעי שיחה מסיחי-דעת היא דבר מופקע, ואילו תפילה במקום בו הוא עלול לקבל צלצול או רטט מסיחי-דעת היא דבר אפשרי?! זו דוגמה מובהקת לכך שכיון שמכשיר זה נעשה חלק מאיתנו - איבדנו לגביו את השיפוט הנכון. כביכול אנחנו והפלאפון חד הוא! אדם הולך לקניות והסלולרי עימו, הולך לשמחה והסלולרי עימו, ואפילו כשהולך להתפלל נשאר הוא עימו.

כמדומה שאין מי מאיתנו שלא ראה לפחות פעם או פעמיים מישהו מוציא מכיסו טלפון בשעת התפילה, ואף באמצע שמו"ע! ורומז לזה

שמעבר לקו ע"י אמירת חלק מן התפילה [אולי 'שמע קולנו'...] שהנה עוד מעט קט הוא מסיים את התפילה ומתפנה אליו. כיום ב"ה אנו עדיין מזדעזעים מכך, אולם מי יודע איזו שחיקה נוצרת אצלנו כתוצאה ממראות אלו?

מאויב תחכמני. לפני מספר חודשים בית המשפט המחוזי בירושלים קנס את אחד מעורכי הדין שהופיע בפניו בסך 20,000 שקל. הסיבה: הלה שכח לכבות את הטלפון הנייד שלו - שצלצל במהלך הדיון, בכך עבר עבירה של 'ביזוי ביהמ"ש'.

האם לא תהיה כהנת כפונדקית?

וממדבר מתנה

תלמידי הג"ר לייב מאלין זצ"ל מספרים, שבשעה שהתקינו הרשויות מכשיר טלפון ציבורי בישיבת בית התלמוד בניו-יורק, דרש הגר"ל בתוקף להוציאו. משראה שמתעכבים מלקיים בקשתו, מחל על כבודו, פירק את הטלפון בשתי ידיו והוציאו החוצה. לשאלה מה ראה על כך, השיב כהאי ליסנא:

"תנאי גמור לזכיה בתורה היא ההתנתקות מקשר עם העולם שבחוץ. זוהי הבחינה של "מדבר" שרק על ידה זוכים לתורה [וממדבר מתנה - מי מקיים את התורה, מי שמשים עצמו כמדבר ומפליג עצמו מן הכל" (במ"ר פי"ט)]. בישיבות באירופה שלפני המלחמה בחור היה מגיע לישיבה לחודשים רבים ושוהה בה ללא שום קשר עם הסביבה שבחוץ, וכך היה מתעלה וגדל בתורה. היום בחורים "קופצים" הביתה מידי יום או יומיים, ומפסידים בכך הפסד עצום ברציפות קניינה של תורה, מפני שדעתם מוסחת שוב ושוב ע"י ההפרעות שבחוץ. מה כבר נשאר לנו? שלפחות בזמן שנמצאים בישיבה תהיה איזו שהיא בחינה של 'מדבר'. טלפון ציבורי בישיבה - סיים ר' לייב - הוא ביטול מוחלט של היכולת להיות מיוחדים לתורה."

נתבונן: אם על טלפון ציבורי אמר כך, מה היה אומר הג"ר לייב זצ"ל על טלפון אישי זמין ומחובר הנמצא בכיסו של כל אחד ואחד? דומה כי לא ביטול מעלת 'מדבר' יש כאן, אלא קביעת סדרי לימוד ברחובה של עיר!

לפני מספר שנים, כאשר הימצאותם של טלפונים ניידים בהיכלי הכוללים התחילה להיות תופעה רווחת, הגיע מרן הג"ר נסים קרליץ שליט"א למקום תורה מסויים וראה אברכים העומדים מחוץ לביהמ"ד ומשוחחים בטלפון. הוא נכנס לביהמ"ד, עמד לפני הציבור, הכה על חזהו, ואמר: "מי שמביא מכשיר זה לכולל, כביכול כותב כאן - היום לא באתי ללמוד!"

'היסח הדעת' תמידי

כל המחזיק מכשיר טלפון בשעת הלימוד, אם רק יהיה כנה עם עצמו, יוכל להעיד כי הוא גונב ממנו את כל יישוב הדעת. על לימוד התורה כתוב (מגילה כה): "שמעתתא בעא צילותא כיומא דאסתנא" [דעת צלולה ומיושבת **שאינו טרוד בכלום** - רש"י], א"כ בוודאי יש צורך להרחיק מכשיר זה הגורם לחוסר יישוב הדעת ולטרדות.

אפילו במקרים שבהם לא הופרענו בפועל באמצע לימודנו מחמת הטלפון, עצם העובדה שיש **אפשרות** כזו מפחיתה את איכות הלימוד. דבר זה אינו זקוק לראיות, ומבשרנו נחזה שכך היא המציאות. הדבר מבואר גם מהסיפור הידוע על רב פרידא ותלמידו (עירובין נד:). הגמרא מספרת שרב פרידא שאל את אותו תלמיד שהתקשה בלימודו 'מה יום מיומיים?' כלומר, מדוע בכל יום לאחר ארבע מאות פעמים שלימדתיך התיישבו הדברים על ליבך, ואילו בפעם הזו טרם הבנת? השיב התלמיד: שמעתי שמישהו אמור לקרוא להרב לדבר מצוה, "אסחאי לדעתאי וכל שעתא אמינא השתא קאי מר השתא קאי מר" [- הוסחה דעתי מהלימוד, משום שכל רגע חשבתי בלבי: עכשיו הולך הרב, עכשיו הולך הרב]. מבואר, **שעצם העובדה שמישהו נמצא במצב שעלולים להפריע לו [גם אם בפועל לא הפריעו לו] גורמת להיסח הדעת מהתורה!**

סיפור מאלף סח לאחרונה הדיין מוינה הרב הלפרין שליט"א: מנהג רווח אצל נדיבי עם לחלק סכומי כסף גדולים לצדקה בשעה שהשמחה שרויה במעונם. גביר אחד החליט לחלק בחתונת אחד מצאצאיו סכום גדול לכל מי שיעמוד במבחן על אלף ומאתיים דפי גמרא עם רש"י ותוס'. קבוצה של אברכים נבחנו לפני השמחה, ועשרים מהם עברו

את המבחן בהצלחה. לאחר המבחן ביקשו מהם למלא פרטים לצורך קבלת המילגה. אחד מהפרטים שנדרשו למלא היה מספר טלפון סלולרי. למרבה הפלא התברר, שאף לא אחד מהם מחזיק במכשיר סלולרי!!! סיפור זה מדבר בעד עצמו.

אם בעבר הלא-רחוק היה ברור שלא מפריעים לאברך רציני בשעה שהוא עוסק בתורה, דומה כי בעידן הפלאפון הזמין נשחקה הנהגה זו כמעט לחלוטין.

סיפר אברך שחמיו התלונן בפניו כמה פעמים שהוא לא 'זמין'. ענה לו האברך בחיוך: לא נראה לי שחיפשתם חתן שיהיה 'זמין' בכל עת ובכל שעה...

מי יודע כמה אברכים שצעדו בדרך העולה מעלה מעלה בכדי לצמוח לתלמידי חכמים מובהקים, לא מימשו את יכולותיהם וציפיותיהם כתוצאה מהנזק שעשה המכשיר הנייד לרציפות הלימוד ולחוסר ייחוד הלב אל התורה?

עזר כנגדו

טענה רווחת והגיונית להחזקת טלפון זמין אצל אברכים היא, שצורכי הבית מחייבים זאת. בדרך כלל שורש הדבר טמון בכך שהנשים אינן מודעות דיין לכמות הפרעות שהמכשיר הזמין מביא איתו.

נשים שלקחו ענין זה לתשומת ליבן נוכחו לגלות, שהרבה מהשיחות 'הדחופות' סבלו דיחוי עד לסוף הסדר! השחרור של בעליהן מהצורך לבדוק אם הן התקשרו, איפשר להם לשקוע יותר בלימוד. כך נמנעו מהם גם שיחות אחרות שהפריעו להם תוך כדי עסקם בתורה.

אשה שמבינה את ההבדל העצום בין בעל ש'לומד' ובין בעל ש'שקוע בלימוד', מסכימה בחפץ לב ובשמחה להוסיף מאמץ קטן זה למאמציה הרבים למען התורה!

בשם מרן הג"ר אהרן לייב שטיינמן זצ"ל נתפרסם דבר נורא. חז"ל אומרים שזכותן של נשים היא "דנטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן" (ברכות זז.), וברש"י "שממתניות לבעליהן". חלק גדול משכרן של הנשים הוא על ההמתנה. הבעל נמצא עכשיו במקום אחר, הוא לא ניתן

להשיגה וצריך להמתין לו. אולם כשהבעל נמצא בהישג יד וטלפון, חסר ב"נטרין לגברייהו" ושכר האשה כבר אינו באותה מידה. עכ"ד. נורא למתבונן. נתאר לעצמינו אשה המתאמצת לשאת לבדה בעול הבית בשעות קשות. אשריה ואשרי חלקה. אולם עצם העובדה שישנו מכשיר הקושר את בעלה אל ביתו בכל עת ובכל שעה - חסר ב'נטרין לגברייהו'. מה גדול ההפסד!

לגיונו של מלך

הג"ר אשר אריאלי שליט"א מרבה לעורר על הנושא. בתוך דבריו אמר פעם הארה נפלאה: לומדי תורה, כידוע, נמשלו לשבט לוי. נדמה בנפשנו: בשעה שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, יעמדו הלויים על דוכנם וישירו את שיר הקרבן. וביום בו מקריבים קרבנות לרוב - יעמדו הלויים בשירם במשך שעות ארוכות. היעלה על הדעת שמישהו יטען כנגדם איך ייתכן שאי אפשר להשיג אותם במשך זמן כל כך ארוך?! האם מישהו סבור שיש מקום להפסק או לחיבור אל מחוץ לענייני המקדש, בשעה שעומדים בחצר קדשו של מלכו של עולם ושרים את שירי דוד המלך האמורים לפני המזבח?!

ואם תלמידי חכמים משולים ל'שבט לוי' השרים את שיר ה', פשוט וברור שאין כל טענה או תביעה עליהם, אם אי אפשר ליצור איתם חיבור שמקורו מחוץ לכותלי בית המדרש. מי שנכנס למהלך הזה של 'שירת התורה' זוכה גם לסייעתא דשמיא, שהוא לא יפסיד מאומה מכך שהוא מחובר אל התורה ומנותק מכל שאר ענייני העולם הזה. המציאות מעידה שהמקבל על עצמו עניין זה באמת ובתמים אכן לא מפסיד מאומה, ואדרבה - כולו רווח, תועלת והתעלות.

'יושבי קרנות' בתוככי בית המדרש

נדמיין לעצמינו, בית מדרש מלא מצד לצד בלומדי תורה, ומידי כמה דקות נכנס אדם ומציע ללומדים לרכוש ביטוח חיים. הלומדים מפסיקים בכל פעם את השקיעות שלהם ומתעניינים בפרטי ההצעה החדשה. איך היינו מסתכלים על הנהגת הלומדים? ודאי היינו מתפללים ואפילו מזדעזעים מהתנהגות זו תוך כדי לימוד התורה. אם

כן, במה שונה ממנו בית מדרש שבו נקראים אברכים החוצה כמעט בכל רגע נתון ע"י רטט בכיסם? מדוע ברור לנו שאברך המגיע לבית המדרש ועימו עיתון או מסמכים שונים הטעונים מיון וטיפול - שאין הוא בן עליה, ואילו חבירו המגיע 'רק' עם מכשיר סלולרי המחברו לכל טרדות ביתו, משפחתו והעולם הרחב, עדיין יכול להיקרא בפנינו אברך רציני? שאלה זו שאלנו עשרות אנשים, ומלבד אנחות על המצב לא קיבלנו אף לא בדל של תשובה. אין לכך הסבר הגיוני זולת אחד: עיתון, מסמכים וכדו' נתפסים אצל כולנו כעיסוקים חיצוניים שאינם יכולים להימצא תחת קורת גג אחת עם עמלה של תורה, אך לעומתם הטלפון הסלולרי נתפס בתודעתנו כמשהו שהוא חלק מאיתנו. כביכול לא הכנסנו איתנו דבר נוסף אל בית המדרש.

כמה נכונה ומצערת האבחנה שאמר מנהל רוחני במוסד חשוב בירושלים: בתפילת רבי נחוניא בן הקנה אנו אומרים: "מודה אני לפניך... ששמת חלקי מיושבי ביהמ"ד ולא שמת חלקי מיושבי קרנות". מי הם יושבי הקרנות? אומר רש"י: "חנוונים ועמי הארץ שהם עוסקים בדברי שיחה". נראה שאם פעם היתה הישיבה עם יושבי בית המדרש ערובה לניתוק מה'עוסקים בדבר שיחה', דומה כי בזכות מכשיר זה נמצאה הדרך להיות מיושבי בית המדרש ומיושבי קרנות גם יחד...

שינוי צורת בתי כנסיות ובתי מדרשות

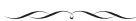
דומה כי ההרגל הוא שהביא את שוויון הנפש אל מול חילול צורתם של בתי הכנסיות ובתי המדרשות. נצייר לעצמינו ציור דמיוני: במבואת הכניסה של בית כנסת מסויים מותקנים טלפונים ציבוריים לתועלת הלומדים והמתפללים. רבים התלוננו על הטרחה הרבה לחפש אחר מי שנקרא לטלפון ולמוצאו. מה עוד, שלפעמים אין איש בסביבה בשעה שהטלפון מצלצל והנמען אינו יודע שמחפשים אחריו. החליט ועד ביהכ"נ להעמיד שני טלפונים ציבוריים בתוך ביהמ"ד לטובת הלומדים. שני טלפונים הותקנו בתוך בית המדרש, מחופים עץ כדוגמת ארונות הספרים המפוארים, ע"מ שיוכלו לשוחח בנוחות. מלבד הזמינות, זמן רב יחסך לאברכים שלא יצטרכו לצאת ולשוחח, ומיד לאחר השיחה יוכלו לשוב לתלמודם.

האם יעלה על הדעת פיתרון שכזה? ! פשוט לכולנו שתאי טלפון אין מקומם בתוך בית המדרש. א"כ נשאלת השאלה, וכי החזקת טלפון בכיסו של כל מתפלל וניהול שיחות מזדמנות ממקומו של כל לומד, אינם נוגדים את צורת בית המדרש בדיוק באותה מידה? אין זאת אלא שההרגל הקהה אצלנו את כל החושים.

תורה מגנא ומצלא

אחרי הפיגוע הנורא בבניני התאומים בארה"ב, הייתה דרישה לסדר אבטחה בכל המקומות הציבוריים. הגה"צ הרב מתתיהו סלומון שליט"א שאל את מרן שר התורה הג"ר חיים קניבסקי שליט"א, האם חובתם להעמיד שומר בבנין הישיבה? התגובה המיידית הייתה: מקום תורה אינו צריך שמירה. כשעמד לצאת קרא לו הג"ר חיים ושאל אותו: האם מדברים בפלאפונים בביהמ"ד? אם כן - חייבים להביא שמירה!

נורא ואיום. יתכן שמכל ריבוי בתי הכנסיות ובתי המדרשות, לא נשארו אלא מתי מעט שיש להם שם 'מקום תורה' על כל המשתמע מכך. האם נמצא כלי מידה לדון את גודל החורבן הזה? אין די בשלטים המודיעים שבבית מדרש זה אסור לדבר בטלפון סלולרי. צריך מחשבה מעמיקה, מקורית ופורצת דרך כדי למגר תופעה זו מהשורש. הבו עצה הלום!

פרק שלישי

ההשפעה על 'צורת האדם'

במהלך הדברים ציינו כמה פעמים, כי ישנו קושי בסיסי לעורר את המודעות לנידון בו אנו עוסקים. הסיבה לזה, מאחר והטלפון הנייד לכשעצמו אינו מהווה בעיה, מתוך כך חושי האדם רדומים אל מול השפעתו המכרעת על כל תחומי החיים.

בפרק הנוכחי הדברים עדינים אף יותר. איננו עוסקים כאן בביטול תורה או בירידת קרנה של תפילה, גם לא בפגיעה ביחסים שבין אדם לחבירו, אלא בהשפעה שיש למכשיר זה על צורת האדם, מה שמכונה בספרים "דברים שבין אדם לעצמו". מטבע הדברים נושא זה קשה יותר להגדרה, ויש דברים הפונים לרובד העמוק והעדין שבתוכינו, בבחינת 'תן לחכם ויחכם עוד'.

מהלך בדרך יחידי

נאמר במשנה (אבות ג, ד): "הניעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה ליבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו". הג"ר שלמה וולבה זצ"ל היה מרבה להזכיר את דברי המשנה הללו ולומר: מהו החסרון הגדול של "מפנה ליבו לבטלה" עד כדי שיהיה ראוי להתחייב על כך בנפשו?! אלא שאותה שעה בה נמצא האדם 'יחידי' ללא מפריעים וללא מסיחי דעת - הרי הוא זמן איכותי ומסוגל מאין כמוהו. אם הוא מאבד סגולה זו בידים ומפנה את ליבו לבטלה, הוא אכן מתחייב בנפשו!

נקודת האמת של האדם נבחנת בשאלה, האם הוא מסוגל להיות 'לבד'. בשעות בהן הוא מעורב עם הבריות, הרי מהותו מושפעת ולובשת צורה מן הרוחות שבחוץ - זה לא 'הוא'. בשעה בה הוא נמצא עם עצמו ואינו 'מחובר' לאחרים, יש בידו את המפתח להתחבר אל עצמו ואל רצונותיו הפנימיים - להתעלות ולהתקדם בעבודת ה'. אין זו

שאלה של מותרות, אלא שאלה של פיקוח נפש לצורת האדם האמיתי.

למותר להכביר במילים עד כמה המכשיר הסלולרי נטל מן האדם כל יכולת להיות 'יחיד'. הלב נצבט למראה בני אדם חשובים היושבים בנסיעה ארוכה בעוד המכשיר לא מש מידם. גם אם הם לא משתמשים בו כל רגע, הרי הוא מוכן ומזומן בידם. במחילה על ההשוואה, הדבר מזכיר לפעמים פעוט שאינו מניח מידו את השמיכה האהובה עליו...

נבוא חשבון: אדם נמצא בנסיעה, יש לו שעה בה הוא היה יכול לחשוב במתינות על מצבו הרוחני, לעשות חשבון נפש עם עצמו, לחשוב על מצב תפילתו, להרהר האם הוא ממלא כראוי את חובתו לביתו, ובעיקר לבדוק עד כמה 'הוא עצמו' מעניין את 'עצמו'. כלומר, עד כמה יש בו תוכן פנימי כדי להעסיק את עצמו. זמן זה הוא מתנת שמים של ממש, אך הוא מבזבז אותו כדי להיות מחובר אל כל העולם, או למצער, נתון להפרעות של כל מאן דבעי! האם אין בכך הפסד גדול עד מאד? [בלימוד תורה שהיה יכול להרוויח בנסיעה זו כבר נגענו למעלה!].

ובכלל, מהיכן נובע המושג שאדם 'חייב' להיות זמין כל הזמן?! האם ערך האדם נמדד כפי רמת הזמינות שלו? האם אין זה גורם לקטנות והשפלת האדם מלהיות נזר הבריאה?!

מידת הסבלנות

היכולת להשיג כמעט כל אדם באופן מיידי ע"י המכשיר הסלולרי - יש בה מעלה לא מבוטלת. עם זאת איננו נותנים מספיק את דעתנו על ההפסדים הנגרמים על ידי כך! שמענו מאנשים רבים העוסקים עם הציבור, שהולך ומתפתח מצב של חוסר סבלנות. אנשים מתרגלים לכך שהכל זמין ומיידי. לכל בירור בשידוכים ולכל ספק רפואי קל, אנו צריכים מענה 'על המקום'. ואם הוא בושש מלבוא, אנו מאבדים לחלוטין את יישוב הדעת שלנו. אם נוצר מצב שפלוני אינו 'זמין' לנו תיכף ומיד, נעכרת שלוות רוחנו! האם אין ראוי להקדיש מחשבה לנזקים הללו?

אין זו רק שאלה של הרגל לחוסר סבלנות, אלא יש כאן הפסד גדול ותמידי! שאלות רבות דורשות יישוב הדעת, ואילו החיפזון רק מזיק

להן! ההמתנה עם שאלה תורמת לחידודה, והמתנות במענה תשובה תורמת לדיוקה. את כל זה הרסה 'הזמינות' שהעלנו לראש מעיינינו.

בדברנו על הפסד מידת הסבלנות, עולה וצף נזק נוסף בעטיה של 'זמינות' זו: מי יודע כמה מריבות ומתחים בין איש לרעהו היו נחסכים אם אחד מן הצדדים לא היה 'זמין' סמוך ונראה לעינא דריתחא, או אם היינו ממתנים ולו מעט עם שליפת הטלפון מן הכיס קודם לאותה תגובה, שאחרי עשר דקות כבר הספקנו להתחרט עליה...

תכנון מראש

בעבר אדם שיצא מביתו ידע שהוא צריך 'לחשוב' מה הדברים שעליו לסדר, ומה עלול 'להיוולד' בדרכו. אם לא עשה כן, הרי פעמים שלא הצליח לבצע את אשר נצרך. דבר זה היווה חינוך תמידי ל'סדר' ולראיית הנולד. בעידן הטלפון הסלולרי והנגישות המיידית, איבדנו כמעט לחלוטין מעלה זו. נתבונן סביבנו במכולת או במרכז קניות, ונראה כיצד האנשים מתנהלים באמצעות הטלפון מהרגע להרגע, ללא תכנון מראש וללא ראיית הנולד. הם אף מקבלים הכוונה מליאה באיזה מעבר להיכנס, איזה מוצר לקחת וכדו'. איננו נכנסים כרגע להעמיד את המעלות שיש לזמינות הזו מול החסרונות שלה, אלא רק לשאול האם מישהו חישב את השכר לעומת ההפסד!?

פיתוח מידת האחריות

נעלה נקודה עדינה הקשורה לצורת הקניות: בעבר היינו שולחים ילד למכולת והוא היה צריך להפעיל את שיקול דעתו, למצוא את מיקומם של המוצרים, להשוות מחירים, ולמצוא פתרונות ותחליפים במקרה שחסר משהו מהדברים שביקשו ממנו. הדבר היה תורם רבות לחיזוק העצמאות, לפיתוח חוש ההתמצאות, ומעל לכל למידת האחריות. כיום, הילדים נמצאים במכולת כמכונת הנשלטת בידי מכשיר ניווט! כל שאלה וספק מבוררים על אתר באמצעות המכשיר הסלולרי איתו נשלחו לחנות. וכאן האב שואל: היכן ייקנו ילדים אלו מעט עצמאות? האם לנצח יישארו מנווטים ע"י הוריהם?

נדגיש שוב: איננו באים לערער על התועלת שמכשיר זה מביא גם בתחום זה, כשעל ידו מתאפשר לשלוח ילדים לשליחויות שבעבר היינו נמנעים מלשולחם. מטרתנו להביא דוגמה לעובדה שהשימוש שלנו במכשיר הסלולרי הוא כאל ברירת מחדל, כשאיש אינו טורח לבחון הפסד כנגד שכר ותועלת כנגד חיסרון! [אגב, אנו מכירים אברך שמדי פעם שולח את בנו למכולת ללא טלפון ע"מ להקנות לו עצמאות. זו דוגמה למישהו שמתבונן על מה שעובר עליו ופועל בהתאם].

הסתפקות במועט

נקודה נוספת: בעבר, אדם שהיה באמצע הכנת ארוחת ערב ולפתע ראה שחסר לו מצרך קטן, כיון שאינו מעוניין לרוץ למכולת עבור כל דבר קטן הוא היה מתרגל להסתדר עם מה שיש. אך היום, לכל דבר יש פתרון! חסר משהו? מיד מתקשרים לאחד מבני הבית שנמצא ברחובה של עיר ומבקשים ממנו את הנצרך! נכון, הרבה פעמים היה חסר לנו דבר משמעותי והטלפון סייע בידינו רבות, אולם יחד עם זאת הורגלנו בעזרתו למלא מיד את כל מאוויינו. האם קרה אסון אם שכחנו פעם להביא הביתה בצל או כמה לחמניות? האם אנו לא פוגעים באיכות החיים הפשוטים והנעימים, בהם לומדים להסתדר עם מה שיש?

איבוד הבושה

נגענו לעיל באיבוד רגש הפרטיות והצניעות בעטיו של מכשיר זה, בעיקר במה שנוגע כלפי אחרים. בפרק זה נעלה את יחס האדם לעצמו. ברצוננו לדון ולהעלות תופעה בלתי נעימה. ענין זה חשוב בכדי להמחיש כיצד המכשיר הפך להיות חלק בלתי נפרד מאיתנו.

אנו שואלים בכאב: כיצד יתכן שאנשים מכובדים מדברים במכשיר הנייד בשעה שהם נמצאים בבית הכסא?! איננו דנים כאן מצד מה שנפסק בשו"ע: 'לא ידבר שם' (רמ"א או"ח ג, ב) [שעליו אולי יש לדון ביחס לבתי כסאות שלנו], אלא גם ובעיקר מצד "צורת האדם". האם בעבר מישהו העלה בדעתו שאנשים ידברו במקומות אלו?! כיצד איבדנו את הבושה, שהיא כעטרה לראש זרע אברהם? איך הגענו למצב שצריך להסביר מדוע דבר כזה אמור להיות מופקע לחלוטין? אין הסבר

לתופעה זו, זולת ההסבר החוזר ונשזר לכל אורך דברינו: האדם נהיה כל כך מחובר אל המכשיר הסלולרי עד שלא שם לב למה שהוא עושה!

פיזור הנפש

ההתמכרות לטלפון הנייד גרמה לתופעה שאנשים אינם שמים לב היכן הם נמצאים. אדם הולך ברחוב ואינו מבחין במה שקורה סביבו. לפעמים הוא נעצר בפיתחה של חנות ואינו שם לב שהוא חוסם את המעבר לאנשים שליידו. כך הוא עומד שם שקוע בצג הטלפון ורק נגיעה בכתפיו מצליחה להחזיר אותו אל המציאות.

תופעה זו חמורה במיוחד משום שהיא גורמת לסיכון חייהם של בעל הטלפון ושל אחרים. בעינינו ראינו מקרים בהם אנשים מבוגרים חוצים עם ילדים קטנים את הכביש מבלי לשים לב למה שהם עושים, רחמנא ליצלן!

שריפת זמן

לפני כמה שנים התחוללה 'המהפכה הסלולרית'. שוק התקשורת הסלולרי נפתח לתחרות וכתוצאה מכך צנחו מחירי הסלולר במאות אחוזים. פועל יוצא מן התחרות היה מה שמכונה 'תוכניות ללא הגבלה', כאשר המנוי משלם סך קבוע מידי חודש והוא יכול לדבר ככל העולה על רוחו. עם התגברות התחרות ירדו מחירי השיחות עוד ועוד, כאשר כיום ישנה אפשרות לדבר חודש שלם בשקלים בודדים ממש. דבר זה שינה לחלוטין את אופי השימוש במכשיר. בעוד שבעבר אדם היה מחשב לפני כל שיחה גם את עלותה הכספית, דבר שמטבע הדברים הגביל את השיחות לאלו היותר נצרכות וקיצר את אורכו, מעתה אבד חשבון מן הארץ וכל אחד מדבר ככל העולה על רוחו.

ממדגם קצר שערכנו, אנחנו משערים כי מאז הקמת תוכניות ללא הגבלה, עלה זמן השימוש בפלאפון פי 20 ויותר בהשוואה לתקופה הקודמת! ננסה לחלק לפי קטגוריות את שעות הדיבור הללו: הדעת נותנת שנתוספו גם שיחות חשובות שבעבר היינו מקצרים בהם עקב העלות. גם האזנה לשיעורי תורה באמצעות הטלפון נהייתה תופעה

רווחת, ושימוש זה הוסיף דקות האזנה נכבדות. אולם אחרי כל הנ"ל נשארה עליה של מאות אחוזים בשימוש בטלפון הנייד, שהצד השווה שבהן הוא הבל וריק - בשיחות של מה בכך אשר אינן תורמות לרמה הרוחנית והאישית.

אנו מניחים שהקורא הנבון שצעד עימנו עד כאן בדרך הארוכה, שאל את עצמו יותר מפעם אחת מדוע איננו מזכירים את ההשתעבדות ל"קווי התוכן", אשר הורסת כל חלקה טובה ונוגסת בכל הקדוש והיקר? ובכן, ראוי לה לתופעה זו שנייחד לה מקום במאמר זה, מאחר והיא כוללת את כל מה שדובר בכל שלושת החלקים עד הנה: פגיעה ברמתו הרוחנית של האדם, ביחסים שבין אדם לחבירו, וב'צורת אדם'.

לא האמנו עד כמה תופעה זו רווחת ונוגסת בכל פינה, עד אשר העמידונו עליה כמה מנפגעה אשר מנהלים בה עתה מאבק עיקש. אנו מדברים גם על קבוצות משפחתיות וחברתיות של ווטסאפ-קולי, וכל שכן על קבוצות פוליטיות ואחרות אשר מאזינים להם אנשים רבים מידי יום ביומו. אחד ממפעילי הקווים הללו אשר חשוף לפרטי בעלי מספרי הטלפון המתקשרים אל הקו העיד באוזנינו, כי מגוון המאזינים כולל גם אנשים בעלי רמה - אשר בשום סיטואציה אחרת לא היו משתתפים בשיחות כאלו ודומיהן. לעולם לא היינו רואים אותם עומדים במקום ציבורי או אפילו בביתם, ומתדיינים על החדשה הפוליטית אשר תכפה ובה על העולם החרדי, ואילו דרך הטלפון כביכול הותר הדבר לחלוטין.

למרבה הצער והכאב, כמות המלל עלתה עד למעלה מהראש, כאשר רובו ככולו נוגע באיסורים של לשה"ר, רכילות, מתכבד בקלון חבירו, ביזוי תלמידי חכמים וכיוצא באלו. ניתן לקבוע בוודאות, כי הטלפון הסלולרי אחראי במידה שאין למעלה ממנה להפצת הידיעות הללו דבר יום ביומו. בעוד ציבורים אחרים חשופים אל החומר הנ"ל בלאו הכי באמצעות אמצעי תקשורת אחרים, הרי שציבור בני התורה כמעט ולא נחשף אליו זולת באמצעות הטלפון הסלולרי! אברך יקר השוקד על תלמודו ומחשב חשבוננו של עולם תמידין כסדרן סח באוזנינו גלויות, כי לצערנו הוא מאזין כמעט מידי יום למעלה משעה [!] לדיבורי מחלוקת וביקורת על הצד שכנגד באמצעות הטלפון הסלולרי! גם אם יקום מישהו ויטען שהקו המסויים שהוא שומע חף

מכל האיסורים הנ"ל [דבר שהוא מן הנמנע לכשעצמו], האם הוא חשב פעם מה עושה לנפשו ההתעסקות היומיומית במחלוקת וענפיה או שמיעת חדשות ברמה הנמוכה ביותר?

נכון, הדברים שכתבנו הם חמורים, אולם המצב חמור שבעתיים! ביררנו את הענין לאשורו וההכרח לא יגונה להניח את האמת על השולחן: חלקים גדולים מן הציבור שהולכים ומתרבים - גם כאלו הקרויים 'ציבור איכותי', חשופים במידה זו או אחרת לקווי תוכן שונים ומשונים - אשר רובם ככולם מורידים את רמתו האנושית והרוחנית של האדם מטה מטה! חלק גדול ממפעילי הקווים הללו ומהמדברים בהם, הם אנשים שלא היינו סרים לשמוע את הגיגיהם. הם לא לכבודנו, לא לרמתנו ולא לרצונינו - כך היינו קובעים לעצמינו בנחרצות. אך כשהדבר נעשה באמצעות הטלפון איננו חשים כלל להיכן הגענו. הגיע הזמן להעריך נכון את הנזק הגדול שהמכשיר הזה גרם לכל צורתנו הרוחנית ולהסתכל לאמת בעיניים. הגיע הזמן לקדם את פני הרעה ולעשות מעשה, ולא להניח לדברים להמשיך ולהידרדר במדרון החלקלק היורד תהומות!

בקשר לתופעה כאובה זו, אנחנו נאלצים להזכיר שוב את עצם הלזז של הבעיה הסלולרית. מכשיר זה נתפס בתודעתנו של האדם כחלק בלתי נפרד מעצם ישותו. מתוך כך הוא מאבד כלפיו את חוש הביקורת. יתכן שהקוראים כבר התעייפו מלשמוע על כך, אולם דומה כי אין לנו ברירה. צריכים אנחנו לדעת היטב מהי טיבה של המערכה הנטושה לפנינו, והיכן נמצא כוחו של האויב. הסבר זה לקהות החושים מול המכשיר הסלולרי, נכון שבעתיים בייחס ל'קווי התוכן', וכפי שהתבאר.

הזכרנו מעט מהנזקים הגדולים שהמכשיר הסלולרי גרם לצורת האדם ולהתפתחותו התקינה, והרבה יותר ממה שקראנו לפניכם כתוב על לוח ליבו של כל אחד ואחד...

פרק רביעי פתרונות

אחר כל הדברים הללו שואל כל אחד את עצמו, "נכון, תופעה מצערת עד מאוד. אבל מה עושים למעשה?".

אכן, שאלה זו מנסרת בחלל. כיון שכל כך התרגלנו לשימוש במכשיר זה והוא נהיה כחלק מאיתנו, האם ניתן להיפרד ממנו? כיצד לא נפסיד את התועלות שהוא מביא עימו? ובכן, הפתרונות המוצעים כאן אינם דורשים מאף אחד לוותר על הטלפון שלו, כי אם לעשות גדרים וסייגים שישאירו לו אפשרות ליהנות מרוב התועלות שבו, ולמעט עד למינימום את ההפסדים הנולדים ממנו.

פתרונות אלו נוסו בהצלחה רבה על ידי אנשים שהתמודדו עם הבעיות המפורטות כאן, ואנו סבורים שהם בהחלט שווים לכל נפש. מילת המפתח היא 'הגבלה' והתועלת שלה בשני פנים: א. מזעור הזמן והמקום בהם אנו חשופים לנזקים שנימנו כאן. ב. מלבד התועלת למקומה ושעתה, ההגבלה יוצרת ניתוק בחיבור האוטומטי בין האדם ובין הטלפון הסלולרי. בעיקבות כך לומד האדם שישנם חיים ללא זמינות תמידית וחיבור רציף, והוא מגלה את הפנים היפות והשלוות שלהם. מן הנסיון, דבר זה גורם לאדם לצמצם עוד ועוד את התלות במכשיר עד הגעה לשימוש נבון ומושכל. נשתדל בעז"ה לתת כמה דוגמאות אשר לא על עצמן באו ללמד כי אם על הכלל כולו.

א. הגבלת מקום

ביד כל אחד לעשות חשבון עם עצמו, באלו מקומות הוא נחשף באופן חמור לנזקים שפורטו כאן [וגם לאלו שלא פורטו, אך הוא זכה לעמוד עליהם בעצמו]. דרך משל, אברך יקר שם לב לשינוי בהנהגתו: בעוד שבעבר היו נסיעותיו באוטובוס אל הכולל וחזור מוקדשות ללימוד הלכה, מאז שהטלפון הסלולרי צמוד אליו מתבזבזת רוב הנסיעה

בעיסוק סביבו. הוא גדר גדר, שעד הירידה מהאוטובוס הטלפון מונח בתיקו, וזמן הנסיעה מוקדש כבעבר לשינון הלכה. בשנתיים האחרונות הוא זכה לסיים קרוב לשלושה חלקים של משנה ברורה ולהיבחן עליהם הדק היטב. סח אותו אברך: נכון שעקב כך אני צריך לפעמים ליזום שיחה חשובה אחרי שירדתי מהאוטובוס, אולם שמת לי לב שהזמן שבו אני מדבר אחרי שהגעתי לאיזור הכולל - הוא פחות משישית! מה מתברר? כשהוא מגיע אל מחוז חפצו הוא מדבר רק את המינימום הנדרש, אבל בשעת נסיעה - שמעצם טבעה מצטיירת כזמן מבוזבז, הוא הרשה לעצמו לשרוף כשעה בכל יום על דיבורים של מה בכך ועל הקשבה לדברים בטלים ומבוטלים!

הבאנו דוגמה לחשבון אישי מושכל שכל אחד יכול להתאימו לאופיו ואורח חייו. בדומה לזו ניתן למצוא פיתרונות נוספים השייכים לכל אחד מאיתנו. פירטנו למעלה בהרחבה את הנזק הנורא שנגרם לצורתה של תפילה ולשקיעות בלימוד עקב המכשיר הסלולרי. ברור לגמרי שמי שחפץ בחיים, עליו לנתק את המכשיר הסלולרי לחלוטין בזמן תפילה ולימוד!

ההסדר שהוכיח את עצמו בכמה כוללים ומרכזי תורה הוא, התקנת מכשיר טלפון ציבורי אשר מיועד לקבלת שיחות דחופות בלבד, בזמן שהטלפונים הסלולרים נשארים בארון מיוחד או בכיסי החליפות בחוץ. מי שנקרא באמצעות הטלפון הציבורי לענין דחוף כל שהוא, יכול במידת הצורך להפעיל את מכשירו ולהמשיך את השיחה בחוץ. הסדר זה צמצם עד כדי עשירית[!] את ההפרעות לאברכים בשעות הסדרים. ב"ה לא שמענו על מצב שמישהו נדרש בצורה שלא סבלה כל דיחוי ולא הצליחו להשיגו. [אגב, כולל מסויים באחד מהריכוזים החרדים מינתה ההנהלה את אחד מעובדי המשרד כאחראי על קבלת הודעות דחופות עבור הלומדים. סח ראש הכולל: "אני משלם על כך לאותו עובד סכום מסויים מידי חודש, אולם התועלת הרוחנית שהכולל מקבל, היא פי עשר מכל תועלת שהיינו משיגים בסכום דומה"].

הנסיון מוכיח, שבמידה וישנם כולל או בכל מקום תורה כמה אנשים המבינים את חשיבות הענין, בידם לחולל מהפכה עצומה! ברגע שמותקן מכשיר ציבורי [או מכשיר סלולרי המחובר לאחד הארונות], נשמטת הקרקע מתחת הטיעון המרכזי בעד החזקתם של

המכשירים עבור המקרים המחייבים את האדם להיות זמין. השלב השני הוא לעבוד מול הציבור ולשדלו לקבל על עצמו תקופת נסיון מסוימת, אשר בדרך כלל טבעה להמשך הלאה. טעמו וראו כי טוב ד'.

ב. הגבלת זמן

על פי רוב, סדר יומו של האדם מתחלק בין זמנים שהוא צריך להיות מחובר אל העולם שבחוץ, ובין זמנים שהוא יכול להתנתק ממנו. על כל אדם לעשות לעצמו חשבון נפש מתי הוא יכול לוותר על המכשיר הסלולרי ולנתק את החיבור האוטומטי ביניהם. לא כל יציאה להוריד את האשפה מחייבת לרדת בצוותא חדא עם מכשיר הטלפון. לא כל נסיעה להשתתף בשמחת הזולת [במיוחד כשהיא נעשית בצוותא עם האשה וגם עם הילדים] מחייבת לקיחת מכשיר. אנו מכירים אדם מן השורה, אשר למעט מקרים חריגים אינו מפעיל את המכשיר הסלולרי לפני שעות אחה"צ. הוא סח באוזניו שמעולם לא הפסיד מכך דבר, ואף היו כמה דברים שאם הוא היה יודע מהם בבוקר הם היו טורדים את מוחו וליבו, ולבסוף הם הסתדרו מאליהם עד שעות הצהריים.

זו דוגמה אחת, ממנה ישמע חכם ויוסף לקח [בדומה לכך ניתן להציע, לכבות את הנייד לחצי שעה כשמגיע הביתה. חיזוק זה יגביר את ההתייחסות שלו לבני משפחתו באופן מיוחד]. הנסיון מוכיח שלכל אדם יש כמה שעות ביום בהם הוא יכול לוותר על החיבור למכשיר - ושעה גוררת את רעותה [כתוספת עצה: שהפלאפון לא יהיה מונח ביד כל עוד לא משתמשים בו].

ג. הגבלת שיחות

ישמע מוזר, אולם אנו מכירים שני אנשים אשר עזבו את תוכניות החיוב הזולות של המסלולים ללא הגבלה, ועברו לכרטיסי חיגו אשר החיוב בהם הוא עפ"י דקות שיחה. לא יאומן כי יסופר, כיצד "נחתכו" דקות השימוש שלהם בטלפון עד כדי חמישית! הזמן שנחסך מהם מידי יום, נקיות הנפש ושלוות הרוח, הם רווח נקי שזכו לעצמם. אחד מהם מבקש להעביר מסר באמצעותנו: אני מציע לכל אחד לעבור למסלול כזה למשך חודש נסיון. אחרי חודש כזה הכל יראה אחרת.

הוא הוסיף ואמר בחיוך, כי מסלולים אלו נועדו מיסודם להגביל את השימוש הסלולרי לילדים ובני נוער ולהשאירם במסגרות מושכלות. כנראה, שלגבי המגפה הסלולרית לכולנו יש מידה של ילדות...

במקרה והמצב מאפשר, ניתן להגביל את המכשיר לשיחות נכנסות או יוצאות - הכל לפי הענין.

הצעה נוספת: בבתים רבים לכל אדם בוגר יש מכשיר נייד משלו. מצב זה הוא תחילתה של הפורענות. לא שמענו מעולם על שום מכשיר עזר ביתי אחר, שאינו יכול לשמש את יושבי הבית בזה אחר זה - כל אחד לפי צרכיו ושעותיו. אין הסבר לתופעה זו זולת העובדה שהמכשיר הסלולרי חדל מזמן לשמש ככלי עזר, הוא נעשה כאיבר נוסף לכל אדם. נקודה זו בדיוק אנו מבקשים לשבור ולנתן! אם המכשיר יחדל להיות אישי ויחזור להיות כלי עזר ביתי - הרי נצחנו את המערכה. מי שצריך לצאת למקום רחוק, או הנדרש להיות זמין בשעות הקרובות - נוטל את המכשיר. מילת המפתח היא החזרת השליטה לידינו. אנו יודעים על כמה אברכים שבביתם ישנו רק מכשיר אחד בלבד. הם ונשותיהם מתחלקים בו לפי צרכיהם. הם אומרים שניתן לספור על אצבעות יד אחת את הפעמים שלא היה די להם במכשיר אחד כדי לשמור על קשר נצרך ביניהם! צעד כזה הוא מהפיכה ענקית במינימום שינויים, וכפי ששמענו פירותיו רבים! בינו נא זאת!

נוסיף הצעה קטנה, לתת יותר רמה לשיחות המתנהלות דרך הפלפון: להימנע משאלות חסרות תוכן, כמו לדוגמה: איפה אתה? מה אתה עושה כרגע? וכדומה.

הבאנו כמה דוגמאות אשר הצד השווה בכולן הוא, שהן באות לנפץ את התלות שנוצרה במכשיר זה, ולצמצם השפעתו הכבירה על כל תחומי חיינו. בטוחים אנו כי כל איש נבון יצליח למצוא את הנוסחה המתאימה לו כדי לעמוד במטרה, וד' לא ימנע טוב להולכים בתמים...

שימת לב לשאלות המתעוררות

נוכחנו לראות בפרקים הקודמים, שהשימוש במכשיר הנייד טומן בחובו שאלות רבות ומגוונות, הן שאלות הלכתיות והן שאלות הנהגתיות-מוסריות. תפקידנו להיות עירניים למצבים השונים

והמורכבים העולים מכורח השימוש בנייד, להתייחס אליהם בכובד ראש ולברר מהי ההנהגה הראויה. שימת לב זו תסייע לנו להשתמש במכשיר זה באופן מושכל.

לסיום

הבריה התיכון שעובר בין הדברים האמורים עד כה הוא, הצעה לאדם להמשיל את דעתו על מרוצת הרגליו ולתת לשיכלו לשלוט על מעשיו. כך נכון וראוי לכל אדם, וודאי לבן תורה השם אורחותיו. אולם חובתנו להדגיש את הנקודה הבאה: תוך כדי עיסוקנו בנושא זה, ניהלנו שיחות עם אנשים רבים המתמודדים מול הבעיה. חלק גדול מהם הדגישו באוזנינו כי לא רק הירידה הרוחנית מטרידה אותם, אלא עצם התלות במכשיר הסלולרי מאמללת את חייהם. אין להם רגע של מנוחת הנפש ואין להם דקה של אויר צח.

כל אחד מאיתנו מרגיש את עצמו בתוך מלחמה חזיזית בין פיזור הנפש טוטלי לבין שפיות הדעת, בין חיבור לעצמו לבין חיים תלושים מהמציאות, ובין התמכרות קיצונית הנובעת מהצורך להיות זמין ו'מחובר' לבין חיי רוגע ושלווה.

אנו בטוחים שגם אתה - קורא יקר - חש במידה כזו או אחרת שגם ללא נימוקים שכליים ורוחניים, השימוש במכשיר הסלולרי עבר את גבולות הטעם הטוב ונוטל ממך הרבה יותר ממה שהוא נותן לך. הגיע הזמן לעצור את המירוץ הזה ולומר למלאך המשחית הרף.

המסקנא היוצאת מקונטרס זה היא, כי תפקידנו להחזיר לעצמנו את השליטה במכשירים הניידים, על מנת שנוכל להשתמש בהם באופן מושכל.

